

cenu publikace, která se stane vítanou a cennou bibliografickou pomůckou. Doufejme, že se brzy dočkáme jejího dalšího pokračování.

Zdeněk Zlatuška

Anna et Jaro Šašel, Inscriptiones Latinae quae in Jugoslavia inter annos MCMXL et MCMLX reperae et editae sunt (Situla 5, Ljubljana 1963, str. 174). Accedunt corrigenda ad vol. I operis V. Hoffler et B. Saria, Antike Inschriften aus Jugoslavie, Zagreb 1938, str. 1—32.

Vzorné vydání těchto nápisů obohacuje tu více, tu méně prameny několika římských provincií: Macedonie, Moesie Superior, Dalmatie, Obou Pannonií, Norica a Histrie. Oba vydavatelé postupovali velmi obezřetně a kriticky, což zejména vysvětluje z obsáhlého doplňku ke čtení dříve již vydaných nápisů. Všechny nápisy jsou uváděny s podrobnou literaturou, která odkazuje na fotografie, jež v publikaci bohužel scházejí. Ke dvěma nápisům se nám nabízí doplnění:

Nr. 69: *IOM et Nemesi Reginae. Genio stat(ionis) M( ) Dard(anorum) Sept(imius) Vitalis b(ene) f(iciarius) co(n)s(ularis) leg(ionis) VII Cl(audiae) v(otum) l(ibens) s(olvit)*. Fortasse supplendum: *M(ilitum)*, cf. SHA, Vita Marci 21, 7: *latrones etiam Dalmatiae atque Dardaniae milites fecit*.

Nr. 180: *Bato Samuntius Pantis filius posuit sibi et contub(ernali) su(a)e Platino Avio Pantis(s) filia re*. Legendum *sue = sui*, cf. V. Ondrouch, Limes Romanus na Slovensku Nr. 38, p. 49 -- L. Barkoczi, Brigetio, Nr. 48, p. 53: *... pater filio pientissimo f(aciendum) c(uravit) et Anl(onino) Gelasio canabario fideli eius*. Itaque proponimus: *... et contub(ernali) sue Platino Avio. Pantis(s) filia re(stituit)*.

Swazek úhledně vydaných nápisů dobře poslouží všem, kdož se zabývají problematikou Podunají a Balkánu.

Radislav Hošek

Mycenaean Studies, Proceedings of the Third International Colloquium for Mycenaean Studies held at Wingspread, 4—8 Sept. 1961; ed. by E. M. Bennett, Jr.; Madison, The University of Wisconsin Press, 1964, Str. 284. Cena \$ 6.

Publikace zachycuje celý průběh jednání na třetí mykénologické konferenci, která byla na rok 1961 svolána do severoamerického Wingspreadu ve státě Wisconsin. Je to již třetí v sérii obdobných publikací, a navazuje tak na starší *Études mycéniennes, Actes du Colloque international sur les textes mycéniens*, ed. M. Lejeune, Paris 1956 (akta konference v Gif-sur-Yvette z r. 1956) a na *Atti del 2° Colloquio Internazionale di Studi Minoico-Micenei*, Pavia 1958, ed. P. Meriggi, Athenaeum 46, N. S. 36, fasc. 4, 1958 (akta konference v Pavii, 1958).

První část knihy (str. 3—16) obsahuje jednak podrobnou zprávu o účastnících konference a o průběhu jednotlivých zasedání, jednak závěrečné usnesení konference. Diskuse se celkem zúčastnilo 18 osob ze 6 zemí; několik dalších přihlášených odborníků se nemohlo na poslední chvíli zasedání zúčastnit a přispěli alespoň svými referáty. Pokud jde o usnesení konference, je z něho třeba zdůraznit zejména tyto závěry důležité pro další práci mykénologů:

1. Připravovaný soubor všech mykénských textů musí být vybaven dobrými fotografiemi každého jednotlivého nálezu.

2. Na základě návrhů vzešlých z jednání tří speciálně zvolených wingspreadských komisí (komise pro přípravu zásad mykénského kritického aparátu; komise pro vypracování zásad jednotné transkripce ideogramů; komise pro vypracování zásad jednotné transkripce fonetických znaků) bude třeba připravit a publikovat zásady pro jednotné vydávání i citování mykénských textů — jakožto tzv. wingspreadskou konvenci.

3. Bude třeba dále v rámci Stálého mykénologického komitétu podporovat mykénologická studia v celosvětovém měřítku, zejména pak usilovat o ustavení mezinárodní mykénologické společnosti.

Druhý oddíl knihy (str. 19–252) obsahuje celkem 22 referátů, které pozvaní účastníci předem připravili a o nichž se na zasedáních diskutovalo (několik badatelů přispělo dokonce dvěma referáty). Příspěvky jsou v publikaci alespoň zhruba řazeny podle své obsahové souvislosti a lze je tematicky rozdělit do několika okruhů. První z těchto okruhů, věnovaný strukturální analýze lineárních tabulek, resp. některých speciálních tabulkových serií, je uveden příspěvkem J. Chadwicka (Cambridge, V. Británie) *Pylos Tablet Un 1322* (str. 19–26); autor podává rozbor uvedené tabulky a vidí v ní první bezpečný mykénský příklad záznamu o výměně jednoho typu zboží za zboží jiné. H. Geiss (Berlín, NDR) si všímá v příspěvku *Some Remarks on PY Jn 725 and Other Texts* (str. 27–35) některých nejasných případů v uvádění počítaných jednotek registrovaných na tabulkách lineárního písma. B. M. Langová (Bryn Mawr, USA) rozebrala v referátu *Es Proportions* (str. 37–51) vzájemné obsahové shody z tabulek pylské subsérie Es a vyzvojuje z tohoto rozboru zajímavý obraz ekonomického postavení, a zejména daňového zatížení skupiny čtrnácti osob, které měly půdu, o níž je na tabulkách podskupiny Es řeč, ve svém držení. Obdobná, zcela paralelní skupina osob vystupuje podle autorčina názoru i na tabulkách subsérie Eo/En. K tomuto příspěvku se pak váže krátké sdělení W. F. Wyattta, Jr. (Washington), nazvané *Remarks on Prof. Lang's Paper „Es Proportions“* (str. 53–55), modifikující některé z výkladů M. Langové. Konečně C. Gallavotti (Řím) navrhuje v kratším ze svých dvou příspěvků (*Some Pylian Inscriptions Compared* (str. 67–69)) nové čtení tří fragmentárních tabulek.

Referáty dalšího okruhu se zabývají speciálními otázkami spojenými s problematikou mykénského grafického systému. Problematice lineárních ideogramů věnoval jeden ze svých dvou příspěvků M. Lejeune (Paříž), a nazval jej *Observations sur l'idéogramme 146* (str. 111–124); studie obsahuje důkladný rozbor výskytu ideogramu č. 146 a autorův závěr, že lze pokládat za pravděpodobné obsahové příbuzenství mezi tímto ideogramem a ideogramem č. 159. Mykénskou sylabickou ortografií (a tím i některými otázkami mykénské hláskoslovné problematiky) se zabývá studie F. W. Householdera (Indiana Univ., USA) *A Morphophonemic Question and a Spelling Rule* (str. 71–76), v níž se její autor zamýšlí nad některými z Ventrisových ortografických pravidel a formuluje jeho pravidlo o způsobu psaní souhláskových skupin (ve zkrácené podobě znělo: kontinuanty *r, l, m, n*, s se vynechávají, tvoří-li první složku skupiny, s výjimkou skupin *-mn-, -sm-, -nw-* a někdy i *-rm-, -rw-, -lw-*) novým, ekonomičtějším a lingvisticky oprávněnějším způsobem: všechny souhláskové fonémy uzavírající slabiku se v lineárním písmě B vynechávají — s výjimkou *w* (psaného jako *-U-*), a dále s výjimkou *n* (a zřídka též *r* a *l*) v postavení před *w*. Na základě této formulace pak H. polemizuje s názorem, že mykénská grafika typu *po-pi* je dokladem úplné asimilace původního **pod-phi* v *pop-phi*; ve světle jeho nové formulace padá totiž argument, že neasimilované **pod-phi* (resp. jen částečně asimilované **pot-phi*) by se bylo muselo v lineárním písmě B psát buď *po-di-pi*, resp. *po-ti-pi*. Sloučení problematiky ortografické a hláskoslovné je pak významným rysem druhého z příspěvků C. Gallavottiho *Le grafie del wau nella scrittura micenea* (str. 57–65). Autor tu důkladně rozebírá rozmanité způsoby zachycování mykénské hlásky *w* a dochází mimo jiné k zjištění, že se přes některé speciální, pozíčně omezené případy likvidace této hlásky jeví mykénské *w* jakožto jednotka zaujímající pevné místo v mykénském hláskovém inventáři. Toto přesvědčení vede pak Gallavottiho k závěru, že máme-li v mykénštině doložena řecká slova *θεός, ένεα, όόομενος* apod. v podobě *te-o, e-ne-ka, o-ro-me-no*, znamená to zároveň, že tato slova nikdy v minulosti neobsahovala žádné *w*, jak se někteří grecisté a indoeuropeisté domnívali.

Zájem o hláskoslovné problémy, na minulých konferencích vždy velmi živý, se ve Wingspreadu více méně (tj. nebereme-li v úvahu širě zaměřenou studii Georgievovu, o níž bude ještě řeč) vyčerpal právě zmíněnými referáty Householdera a Gallavottiho — a to ještě oba tyto referáty byly primárně, jak jsme viděli, spojeny s problematikou mykénského sylabáře. Tedy již ve Wingspreadu sa začala projevovat tendence, která nyní začíná nabývat v mykénologických gramatických studiích převahy, totiž stále se snižující zájem badatelů o mykénské hláskosloví,

zvl. ve srovnání se vzrůstajícím zájmem o mykénskou morfologii. Morfologické problematice byly na wingspreadské konferenci věnovány dvě speciální studie. První z příspěvků tohoto rázu, studie *The Indo-European and Mycenaean Perfect Active Participles* (str. 171—177) od J. Puhvela (Univ. of California, USA), obsahuje srovnání mykénského aktivního participia perfekta s obdobnými participii v ostatních ie. jazycích. Autor tu upozorňuje na starobylé mykénské tvary j. a-ra-ru-wo-a = *ararwo(h)a* (1. pl. n.; srov. ἀραρίσκω, ἀρηρός), te-tu-ko-wo-a = *tetukhwo(h)a* (1. pl. n.; srov. τεύχω, τετευχώς), a zejména tu vyvrací na základě tohoto mykénského stavu někdejší názor, podle něhož předchozí participii k *t*-kmenům nastal již v prařečtině. Zároveň však P. konstatuje, že v mykénštině jsou přitom již doloženy i takové analogické tvary, j. a-ra-ru-wo-ja = *ararwoja* vedle a-ra-ru-ja = *araruja* (srov. ἀραρῳια), které připomínají např. Hippokratovo εἰοθοῖα (Hipp. 6, 200). V druhém z příspěvků morfologického zaměření (*Mycenaean Augments and the Language of Poetry* (str. 179—182)) se zamýšlí H. M. Hoenigswald (Univ. of Pennsylvania, USA) nad problematikou mykénského augmentu, a vycházejí z Delbrückova a Wackernagelova tvrzení, že v Homérovi — a rovněž ve Védách a v Avestě — má tamní nezávazné používání augmentu charakter prastarého indoevropského rysu, spojeného s básnickým charakterem textů, doporučuje v mykénštině, která je doložena jen texty prozaickými, celou otázku znovu důkladně rozebrat a prověřit.

Etymologicko-interpretáční problematika je v recenzované publikaci zastoupena pouze jediným článkem. Jde o druhý příspěvek M. Lejeuna, nazvaný *Sur quelques termes du vocabulaire économique mycénien* (str. 77—109). Autor se v něm zabývá rozborem jedné skupiny mykénských termínů, spojené navzájem těsnými obsahovými vztahy, a dochází nakonec k závěru, že jde o termíny náležející do oblasti právně ekonomické (o-no/o-na = *ono*, plur. *ona* [nikoli ὄνος < *ivos-no- „prodej“, nýbrž výraz spřízněný s ὀνίημι „prospívám“ a těsně spojený např. s Hesychiovým ὄνια· ὀφέλιμα ἢ βρώματα, a také s Hesychiovým ὄναιω a Athenaiovým ὄνισκω]; e-qa-na [slovo věcně spřízněné, avšak pokusy o přesnou jazykovou interpretaci byly zatím neúspěšné]; qe-te-(j)o = *teiteon* [srov. τεῖω] „k placení“; po-re-no = *pólēnon* [srov. πωλέω] „předmět prodeje“).

Již od dob první mykénské konference tvoří vždy atraktivní skupinu příspěvků na mykénologických zasedáních studie zabývající se postavením mykénštiny mezi ostatními řeckými dialekty. Tentokrát se týkaly této problematiky dva referáty. V prvním z nich, nazvaném *Mycenaean among the Other Greek Dialects* (str. 125—139) shrnuje V. Georgiev (Sofia) argumentační materiál svědčící podle jeho názoru ve prospěch jeho vlastní hypotézy o mykénské koiné, v jejímž rámci on chápe mykénštinu jakožto řecký dialekt smíšený z protoionských a protoaiolských elementů a vyúsťující později jednak v arkadokyperské dialekt klasické doby, jednak v jazyk homérských básní. G. tu tentokrát velku neuvádí nějaké nové závažnější argumenty ve prospěch své hypotézy a spíše se snaží o její systematické vyložení. Je přitom třeba konstatovat, že při výčtu svých bidialektních mykénských dvojic (tj. vždy jedné formy s ionským a druhé s aiolským koloritem) nepřihlíží autor dostatečně k možnosti, že uváděné dvojice, přičítané jím vždy dvěma různým nářečním zdrojům, mohly být — a jak ukazuje sama mykénština také zřejmě často byly — od původu významově rozlišeny a že se z nich staly formální prostředky „ionsko-aiolského“ nářečního rozruznění teprve později, pravděpodobně až v době pomykénské. Druhý dialektologický příspěvek s názvem *On the Position of the Linear B Dialect* (str. 141—146) pochází z pera A. Továra (tč. Univ. of Illinois, USA) a je vlastně kritikou Rischovy teorie o někdejší existenci užší („jihorecké“) nářeční jednoty, z níž podle R. vzešla jednak mykénština, jednak později dialekty arkado-kyperské a ionsko-attické. T. tu opravdu odhaluje několik slabých bodů v Rischově argumentaci, na druhé straně však jejich význam příliš přeceňuje a vrací se — místo aby se pokusil zhodnotit pozitivní jádro Rischovy teorie — k starší, sice tradiční, dnes však již málo vyhovující teorii o třech vlnách řeckých příchozích (1. Ionové; 2. Achajové — v Tovarově pojetí — jakožto předkové jak jižních Achajů pelo-

ponnenských, vlastních uživatelů mykénské řečtiny, tak i severních Achajů, tzv. Aiolů; 3. Dórové).

K oběma těmito dialektologickým příspěvkům se druží i dvojice článků S. Le v in a (New York) o „řecké a neřecké flexi v jazyce lineárního písma B“ (*Greek and non-Greek Inflexions in Linear B* (str. 147–156) a *Further Remarks on Greek and non-Greek Inflexions in Linear B* (str. 157 až 159)). Jde o pokus ukázat na některých dokladech z mykénských textů, že část informací v nich obsažených mohla být složena i v některém neřeckém jazyce. Většina z uvedených Levinových příkladů není ovšem příliš přesvědčivá, pozoruhodnější je jen výklad o zajímavých paralelních čteních o-pe-ro/pe-ro-ro v MY Ge 604 a o-na-to/na-to-to v PY Ea 305. Přesto si však Levinovy myšlenky zasluhují pozornosti a zejména by bylo na místě pokusit se o zjištění, zda by snad nebylo možno vysvětlit tímto způsobem poměrně vysoké procento nejasných interpretací na tabulkách z Knossu. Důkladnějšího rozboru by zasluhovala i Levinova hypotéza o mykénštině jakožto žargonu mykénských písařů. — Jazykovou problematikou lineárního písma A, tj. přímo jazykem, na jehož vrub by bylo třeba asi nejspíše přičíst onu Levinovu „neřeckou“ flexi v textech lineárního písma B, se zabýval ve Wingspreadu pouze C. H. Gordon (Brandeis Univ., USA). Stalo se tak v studii *Notes on Linear A* (str. 183–186), jejíž vůdčí myšlenkou je autorovo přesvědčení, sdílené již i v jeho předešlých pracích, že texty lineárního písma A jsou psány semitsky. Příspěvek končí závěrečným konstatováním, že častěji se zde objevují rysy západosemitské než východosemitské a že nejspíše lze jazyk lineárního písma A označit jako foiničtinu.

Na mykénologických zasedáních bývají už tradičně jádrem diskusí — vedle nemnoha referátů archeologického charakteru — konkrétní výsledky filologického studia mykénských textů, a tak se tu většinou řeší otázky týkající se charakteru mykénské společnosti jen nepřímo, totiž zpravidla zprostředkovaně přes lineární texty. Stejně tomu bylo i ve Wingspreadu. Společenská problematika zde vyrazila na povrch jen v několika málo referátech (zvl. u Langové a u Lejeuna), ale ani v těch nebyla hlavním předmětem zájmu autorů, a tak jediný příspěvek, který — třebaže také vyšel z konkrétního studia mykénských textů — si vzal opravdu za cíl proniknout hlouběji do společensko-kulturních vztahů mykénského světa, je druhý z obou Puhvelových příspěvků, uveřejněný pod názvem *Eleuther and Oinoätis: Dionysiac Data from Mycenaean Greece* (str. 161 až 170). Autor se v něm zamýšlí nad stářím dionysovského kultu u Řeků a nachází další argumenty ve prospěch jeho mykénské existence. Vedle již dříve zjištěného pylského di-wo-nu-so-jo = *Divonusojo* (2. sg.), nalezeného nejprve zcela izolovaně na fragmentární tabulce PY Xa 102 a v r. 1960 znovu na obsáhlejších fragmentu PY Xb 1419, upozorňuje P. navíc zejména na čtení e-re-u-te-re di-wi-je-we = *Eleuthēri Diviēwi* (3. sg.) „Eleutherovi, synu Diovu?“ z tabulky PY Cn 3 (srov. např. u Hesychia Ἐλευθερος Διώνυος ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν Ἐλευθεραῖς), a dále na výraz wo-no-wa-ti-si = *Woinowātī(d)si*? (3. pl.), který se nachází na druhé straně citované tabulky PY Xb 1419, obsahující druhý doklad výrazu di-wo-nu-so-jo (srov. Οἰνωῶτις, v alfabeticke řečtině doložené jako příjmi Artemidino a spjaté s argolským místním jménem Οἰωή; jméno Οἰωή bylo však v Řecku značně rozšířeno a vzhledem k tomu, že je často pojily těsné vztahy k místům dionysovského kultu, chápe Puhvel citovaný mykénský výraz jako označení žen s tímto kultem spojených).

Zbývajících pět příspěvků v recenzované publikaci je archeologického charakteru. Především jsou tu dvě stručné zprávy o archeologických výkopech. První, pocházející o C. W. Blegena (Cincinnati, USA) a nesoucí název *The Palace of Nestor: Excavations of 1961* (str. 187–191), obsahuje informace o archeologických výzkumech v Pylu za rok 1961 a zhruba se kryje s výkopovou zprávou C. W. Blegena a M. Langové v *AJA* 66 (1962), 145–152. Pozornosti si tu mimo jiné zasluhuje konstatování, že základní část výzkumů v pylském Nestorově paláci lze pokládat rokem 1961 za ukončenou. Druhá z výkopových zpráv je krátká informace o nejnovějších vykopávkách na Keu (*Excavations in Keos, 1961* (str. 193–194)), sestavená J. L. Caskeyem (Cincinnati, USA). Šlo hlavně o nálezy z pozdní doby bronzové s doklady mykénské keramiky. Velmi rozsáhlá je naproti tomu studie *The Relation of the Minoan Palaces to the Near Eastern*

Palaces of the Second Millennium (str. 195—215), kterou pro konferenci připravil J. W. Graham (Toronto, Kanada). Řeší v ní vztahy mezi paláci minojskými a některými současnými paláci z Blízkého Východu (Alalakh a Ugarit v Sýrii; Beycesultan ve střední Anatolii; Mari na středním Eufratu), o nichž archeologové, kteří je odkrývali, často soudili, že jde o prototypy paláců krétských. G. toto tvrzení odmítá jako nepodložené a soudí, že perspektivně bude třeba přibírat do těchto srovnávacích úvah ještě i Egypt; již dnes se prý však ukazuje, že četné z distinktivních rysů krétských paláců nemají vůbec žádné bližší paralely. Impulzy tu snad mohly přicházet odjinud, v zásadě jsou však podle autora krétské paláce dílem relativně originálním. Značně rozsáhlý je i příspěvek W. A. McDonalda (Univ. of Minnesota, USA) o mykénských komunikacích na řecké pevnině (*Overland Communications in Greece during LH III, with Special Reference to Southwest Peloponnese* [str. 217—240]). Autor tu — po krátkém obecném úvodu — podává zprávu o výsledcích svých výzkumů na starobylé messénské silnici vedoucí z Pylu do Kalamaty. Konfrontuje neustále trasu mykénskou a trasu dnešní a podává řadu zajímavých informací o mykénské technice stavby silnic. Posledním příspěvkem obsaženým v publikaci je přehledná stať E. L. Bennetta, Jr. (Univ. of Wisconsin, USA) o nálezových místech pylských tabulek (*The Find-Spots of the Pylos Tablets* [str. 214—252]). Zpráva obsahuje řadu údajů, které by bylo možno jen s obtížemi excerpovat z komplexních archeologických nálezových zpráv. a představuje tak velmi cennou pomůcku zejména pro pracovníky v mykénské epigrafice.

Publikace nakonec obsahuje ve své závěrečné části vedle bibliografického výboru (str. 265 až 271) a indexu mykénských výrazů (str. 273—274) zejména významný dodatek (str. 251—262) obsahující zásady wingspreadské konvence, o níž byla řeč v úvodu. Za několika přehledy fonetických i ideografických znaků tu následuje seznam navrhovaných jednotných textově kritických značek, a tak tento dodatek představuje další významnou položku, kterou přispělo Třetí mykénské kolokvium — vedle celé řady speciálních referátů — k rozvoji mykénské epigrafie.

Antonín Bartoněk

Hans Dohm, Mageiros (Die Rolle des Kochs in der griechisch-römischen Komödie). Zetemata Heft 32. Verlag C. H. Beck, München 1964. 294 S.

H. Dohms Buch ist ein vorzüglicher Beitrag zur Erkenntnis der Typologie des Kochs, einer bedeutenden Figur der neuen Komödie. In seiner Arbeit hat der Verfasser den historischen Vorgang gewählt. Er verfolgt die Entwicklung dieser Figur auf der Bühne und sucht nach dem Umständen, die zu ihrer Formung geführt haben. Diese Methode ist erfolgreich und hat dem Verfasser die Umstände enthüllt, die dieser Ausformung vorangingen und sie erleichterten.

Der Verfasser geht von der allgemein anerkannten Etymologie V. Pisanis aus, die die Wörter *Mageiros* und *Machaira* in Zusammenhang bringt und beide von der makedonischen Wurzel *magh-*, „schneiden“, ableitet. Das Wort selbst kommt jedoch erst seit dem 5. Jh. vor, so daß die Behauptung, daß das Wort gerade aus Makedonien nach Athen gekommen ist, nur wahrscheinlich bleibt. Der bereits von Pisanis angeführte Beleg (Athen. XIV, 659 f), daß das Wort im sakralen Sinn in Makedonien gebraucht wird, schließt allerdings die Übernahme aus einem anderen Gebiet nicht aus.

Da die Figur des Kochs nicht nur der attischen Komödie eigen ist, wendet sich D. einer Analyse der Berichte über Maison u. Tettix zu und gelangt zu dem Schluß, daß hier höchstens zugelassen ist, daß sie Anlaß zur Einführung des — allerdings ganz anders gestalteten — Kochs auf die attische Bühne gegeben haben. Die Berichte aus diesem Bereich sind jedoch sehr schwer zu interpretieren und der Verfasser war bestrebt, auf gangbarstem Wege zu einem Schluß zu gelangen, so daß er nicht versuchte, das zu widerlegen, was auf Grund von eher logischen Argumenten L. Breitholz (Die dorische Farce, Stockholm 1960, S. 95) angestrebt hatte: „Man kann aber mit Maison weder eine dorische Typenkomödie noch überhaupt eine Komödie (Farce) zu so früher Zeit beweisen,